

A DOROGI-MEDENCE RÉSZLETES FÖLDTANI VIZSGÁLATA

Írta: GIDAI LÁSZLÓ

A Dorogi-medence az ország egyik földtanilag legrégebben tanulmányozott területe. A kőszén bányászata már 1800-ban elkezdődött, a terület földtani tanulmányozását pedig a múlt század közepén kezdték el a bécsi Földtani Intézet geológusai.

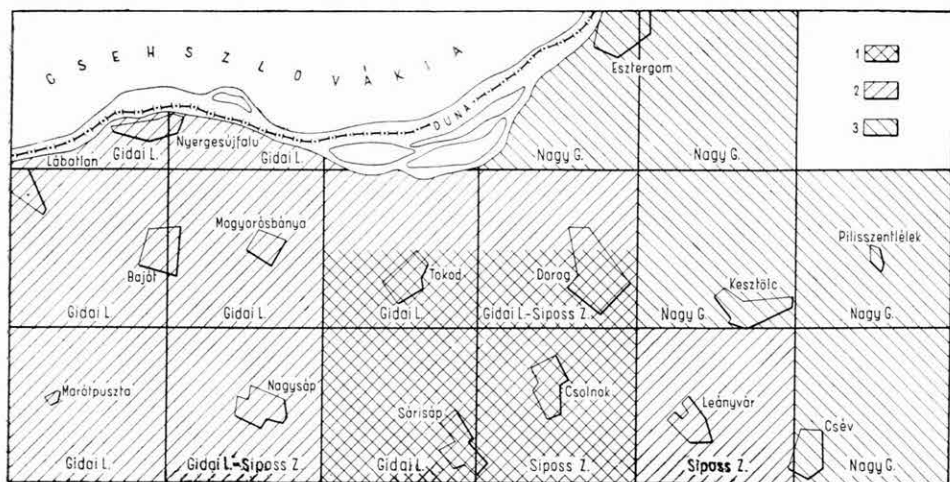
A Dorogi-medence képződményeinek első, részletes rétegtani szintézise HANTKEN MIKSA érdeme. Alapvető tanulmányokban foglalkozott a medence rétegtani viszonyaival. Kimutatta a Nummuliteszek rétegtani jelentőségét. Beosztását a későbbi szerzők is alapként használták. Fontos földtani adatokat találunk HANTKEN M. kortársainak munkáiban is (HÖRNES R., GESELL S., PETERS K., FALLER G., ZITTEL K., HAUER F., FUCHS TH.). A HANTKEN M. működésétől, 1893-tól 1920-ig terjedő időszakból LÖRENTHEY I., VOGL V. és VÍGH F. munkássága emelhető ki. SCHRÉTER Z., ROZLOZSNIK P. és TELEGGI ROTH K. működése az 1920-as évek elejére esik. A medence földtani képződményeit összefoglaló leírásuk mindmáig elfogadott megállapításokat tartalmaz. *Bányaföldtani vizsgálataik, különösen a karsztvízre vonatkozók, alapvető jelentőségűek.* A két háború közötti időszakban VITÁLIS I. irányította a medence gazdaságföldtani kutatását. Az ő nevéhez fűződik az ún. „fornai széntelepek” felfedezése. VITÁLIS S. (1938–1947) fúrási-anyag feldolgozásai a medence paleogén képződményeinek megismeréséhez fontos segítséget nyújtanak. Szóts E. a bajóti Ivóküti-árok középső-eocén faunájának feldolgozását végezte el. 1956-ban megjelent eocén monográfiájában önálló fejezetet szentelt az Esztergomi-medencének. Őslénytani adatokra felépített korbeosztását az eocén rétegtanával foglalkozó hazai szakemberek nem fogadták el mértékadónak.

A M. Áll. Földtani Intézet 1956-ban a Kutatási Tanács 1955. év határozata alapján kezdte el a Dorogi-medence korszerű, anyagvizsgálattal egybekötött részletes földtani vizsgálatát. 1956–1957-ben a munka kizárólag térképező jellegű volt. Az 1958-ban újjászervezett kutató csoport kapta azt a feladatot, hogy — felhasználva a korábbi vizsgálati eredményeket — elvégezze a medence részletes anyagvizsgálaton alapuló földtani vizsgálatát és befejezze a medence egész területének 10 000-es méretarányú földtani térképezését. 1956–1959 között elkészült a medence középső és északi részének (Dorog, Tokod, Ebszöny, Annavölgy, Csolnok és Esztergom környéke) kéziratos földtani térképsorozata fedett és fedetlen változatban. A medence fúrásokkal és bányavágatokkal jól feltárt részén a paleogén képződményekről vastagsági és fácies-térképek készültek 5000-es méretarányú térképlapokon, földtani képződményenként. Elkészült a medence központi területének 5000-es méretarányú ősföldrajzi és tektonikai térképe, kéziratos formában.

Az 1958 – 1960 közötti években elkészítettük a medence legfontosabb bejárható bányavágatainak és külszíni feltárásainak rétegszelvényeit. A legfontosabb szelvények, valamint a Csolnok 648 sz. és az Esztergom 20 sz. mélyfúrások anyagát részletesen megvizsgáltuk (szénközettani, spóra-pollen, mikropaleontológiai, makropaleontológiai és üledékközettani módszerekkel).

Földtani térképezés és térképszerkesztés

1961-ben folytattuk a medence Ny-i és K-i peremének földtani felvételét (1. ábra). Elkészítettünk 8 db. 10 000-es részletességű fedett és fedetlen kivitelű térképlapot (GIDAI L. – NAGY G.). A sárisápi, csolnoki, tokodi és dorogi 10 000-es méretarányú térképlapokat (fedett és fedetlen kivitelben) nyomdai kiadásra készítettük elő (GIDAI L. – SIPOSS Z.). WILLEMSZ T.-ral a medence szerkezeti térképét dolgoztuk ki. A szerkezeti térkép megszerkesztéséhez felhasználtuk a dorogi tröszt geológusainak adatait is. SZABÓ N. a csolnoki terület negyedkori képződményeinek vizsgálatával vett részt a munkában. MARCZIS J. a negyed-

1. ábra. A Dorogi-medence 10 000-es földtani térképezésének helyzete és terve
 Jelmagyarázat: 1) 1961-ben elkészített térképlapok; 2) 1962-ben elkészülő térképlapok; 3) 1963-ban elkészülő térképlapok

Abb. 1. Gegenwärtiger Stand und Plan der geologischen Kartierung des Doroger Beckens im Maßstab 1:10 000

Zeichenerklärung: 1) in 1961 hergestellte Kartenblätter; 2) in 1962 herzustellende Kartenblätter; 3) in 1963 herzustellende Kartenblätter

Рис. 1. Положение и план геологического картирования Дорогского бассейна в масштабе 1:10 000

Легенда: 1) листы карт, составленные в 1961 г.; 2) листы карт, составляемые в 1962 г.; 3) листы карт, составляемые в 1963 г.

kori képződmények vastagsági térképét szerkesztette meg. BÁRÁNY I. és SZÉKY F. a fúrási térképeket készítette el.

SZILÁGYI G. geológustechnikus a térképek felvételében és szerkesztésében nyújtott nélkülözhetetlen segítséget.

Földtani anyagvizsgálat

SÁRKÖZI Z.-NÉ elvégezte a csolnoki II. sz. akna harántvágataiban feltárt alsó-eocén fekvő rétegcsoport és a medence nyugati peremén levő középső-eocén feltárások üledékes kőzettani vizsgálatát. A fúrások oligocén mintaanyagát CsÁNK E.-NÉ vizsgálta meg. Szénkőzettani vizsgálatokat az I., II. és VIII-as akna kőszéntelegein IHAROS S.-NÉ végzett. VIRÁLIS GY.-NÉ Lábatlan, Bajót, Tokod, Mogyorós környékéről, a térképező munkával kapcsolatban megvizsgált minták alapján megállapította, hogy az alsó- és felső-eocén felső részében az *Operculina* jellegű Foraminifera vették át a vezetőszerpepet a Nummuliteszekkel szemben. A Dorogi-medencében az *Operculina* és *Heterostegina* nemzetség a felismert új fajok segítségével szintezésre jól felhasználható. NAGYNÉ GELLAI Á. folytatta az oligocén képződmények Foraminifera vizsgálatát (Piliscsév 4, Dág 13, Dág 14. sz., kismélységű fúrások anyagának feldolgozását). Vizsgálatainak eredményeképpen párhuzamosítani tudta az Esztergom 20. sz. és a Piliscsév 4. sz. fúrások oligocén rétegeit. KECSKEMÉTI T.-NÉ a tokodi homokbánya eocén Molluscum faunájának feldolgozását végezte el. KRIVÁN P.-NÉ az Esztergom 20. sz. fúrás palynológiai vizsgálatával kapcsolatban tett megállapításai nyomán nagyrészt ismertté vált a Dorogi-medence É-i részének paleogén flórája. A borókási és mogyorós-bányai oligocén barnakőszénösszlet palynológiai vizsgálata a két terület ősnövényzetének különbözőségét derítette ki. BARTHA F. biosztratiográfiai vizsgálatokkal interstadiális és interglaciális klímaszakaszokat állapított meg a medence pleisztocénjében.

Fúrásokkal történő kutatás

Térképező fúrásainkat a kiadásra előkészített tokodi, sárisápi és csolnoki 10 000-es térképlapok területén mélyítettük le; szerkezetkutató sekélyfúrásaink Bajót, Lábatlan és Pilisszentlélek környékén mélyültek.

A Marót-puszta mellett lemélyített fúrásunkban 1,9 m vastag eocén kőszéntelet harántoltunk a felszíntől számított 36 m mélységben. Mocsárrét mellett lemélyített fúrásunkban összesen öt (oligocén és középső-eocén) kőszéntelet harántoltunk, ezek közül azonban egyik sem bizonyult műre érdemesnek.

Dág község mellett mélyített fúrásunkból az eocén képződmények hiányoztak, az oligocén homokkőösszlet közvetlenül a triász alaphegységre települ.

AUSFÜHRLICHE GEOLOGISCHE UNTERSUCHUNG DES DOROGER BECKENS

Von
L. GIDAI

Die Ungarische Geologische Anstalt begann in 1956 die geologische Reambulation des Doroger Beckens.

An der geologischen Erforschung des Doroger Beckens beteiligten sich viele Forscher seit der zweiten Hälfte des letzten Jahrhunderts. Dank der Arbeiten von M. HANTKEN, R. HÖRNES, K. PETERS, K. ZITTEL, F. HAUER, I. LÖRENTHEY, V. VOGL, F. VIGH, Z. SCHRÉTER, P. ROZLOZNIK, K. TELEGGI ROTH, I. VITÁLIS, S. VITÁLIS und E. SZÓTS, kennen wir den geologischen Bau des Beckens. Unsere Arbeitsgemeinschaft hat zunächst eine geologische Kartenserie im Maßstab 1 : 5000 für den zentralen Teil des paläogenen Beckens zusammengestellt. Seit 1958 sammelten wir systematisch das Material der Oberflächen- und Gruben-aufschlüsse ein und führten vielseitige detaillierte geologische Materialuntersuchungen (sediment-petrographische, kohlenpetrographische, palynologische, mikro- und makropaläontologische Untersuchungen) durch.

Auf Grund der im Raume des Beckens angelegten Kohlenerkundungsbohrungen, sowie der Gruben- und Oberflächen-Aufschlüsse wurden die Schichtmächtigkeits- und Fazieskarten der einzelnen geologischen Bildungen auf Blättern vom Maßstab 1 : 10 000 dargestellt. Die tektonische Karte des Beckens ist ebenfalls fertig.

ДЕТАЛЬНОЕ ГЕОЛОГИЧЕСКОЕ ИЗУЧЕНИЕ ДОРОГСКОГО БАСЕЙНА

Л. ГИДАИ

Геологическая реамбуляция Дорогского бассейна была начата Венгерским Геологическим Институтом в 1956 г.

Над геологическим познанием Дорогского бассейна трудились многие исследователи начиная со второй половины прошлого века. Благодаря работам М. ХАНТКЕНА, Р. ХЭРНЕСА, К. ПЕТЕРСА, К. ЦИТТЕЛЯ, Ф. ГАУЕРА, И. ЛЁРЕНТЕИ, В. ФОГЛЯ, Ф. ВИГА, З. ШРЕТЕРА, П. РОЗЛОЖНИКА, К. ТЕЛЕГДИ РОТА, И. ВИТАЛИША, Ш. ВИТАЛИША, Э. СЁЧА и других, нам известно строение бассейна. Наш коллектив впервые составил серию геологических карт масштаба 1:5000 для центральной части палеогенового бассейна. Начиная с 1958 г. проводились систематические сборы образцов из поверхностных обнажений и гор-

ных выработок бассейна и собранные образцы были подвержены детальному геологическому изучению (осадочно-петрографическими, углепетрографическими, спорово-пыльцевыми, а также макро- и микропалеонтологическими методами).

На основании углеразведочных скважин, пробуренных на территории бассейна, а также на основании горных выработок и поверхностных обнажений были разработаны карты мощностей и фациальные карты масштаба 1:10 000 для отдельных геологических образований. Составлена тектоническая карта бассейна.

